

Geneze husitské ikonofobie – John Wycliff

- Úcta k obrazům jako ke znakům zastupujícím pravý objekt (adoracione vicaria), ne jako k Bohu samotnému (adoracione Dei ydemptica), jinak hrozí modloslužebnictví (ydolatria)
- Obraz tedy ve funkci scriptura laicorum, ovšem málo kněží, kteří by to dokázali laikům řádně vysvětlit
- Množství obrazů znakem lakomství malířů a kněží
- Kristus a apoštolové žádné obrazy nectili, o náklady na výzdobu jsou připravováni chudí, kteří jsou přitom pravým obrazem Krista
- *De eucharistia:*
- Deus= imaginatum
- sanctorum ymagines, reliquias et sacramentum altaris = imago (hostie = signum; Kristus = signatum)

Geneze husitské ikonofobie - Matěj z Janova (+1393)

Regulae Veteris et Novi Testamenti

- Zkažené kněžstvo, farizeové, kteří uctívají falešné obrazy a pravé obrazy Krista, chudé, pronásledují (linie Bernarda z Clairvaux)
- Je třeba odstranit z kostelů a uložit na bezpečném místě ty obrazy a sochy, jimž laikové prokazují větší úctu nebo věří, že skrze ně jsou činěny zázraky
- Na synodě 1389 donucen odvolat pět článků svého díla, včetně odmítání úcty k obrazům a ostatkům
- *Když jsem spatřil tento obraz, či spíše obraz obrazu v Lucce, kdykoliv jsem jej uviděl vytvořený na veliké korouhvi a zvednutý vzhůru do vzduchu, vždycky jsem užasl a zježila se mi na hlavě kůže i s vlasy, a tehdy jsem začal mocně přemýšlet nad příchodem Kristovým a nad jeho soudem, jak bude velkolepý a hrozný.*
- *Obraz je pouhý kus dřeva či kamene, bez života a ducha.*

Jan Hus a obrazy

Tři funkce obrazu v sakrálním prostoru:

- 1) Pomáhá negramotným laikům v pochopení Božího slova
- 2) Vyvolává intenzivní náboženský zážitek, který může pomoci na cestě k Bohu
- 3) Pomáhá paměti, aby si vštípila Boží poselství

Obraz ale není předmětem úcty, je jen zprostředkovatelem (signum)

Ukazuje se krásný svatého neb některé svaté obraz a tiem věří se světější, že zbarvenější. Běžie lidé k líbání, ano je volají k dávání. (...)

/Kostel/ své kamenie obláčí zlatem a svých synóv nedbá nahých.

(O svatokupectví)

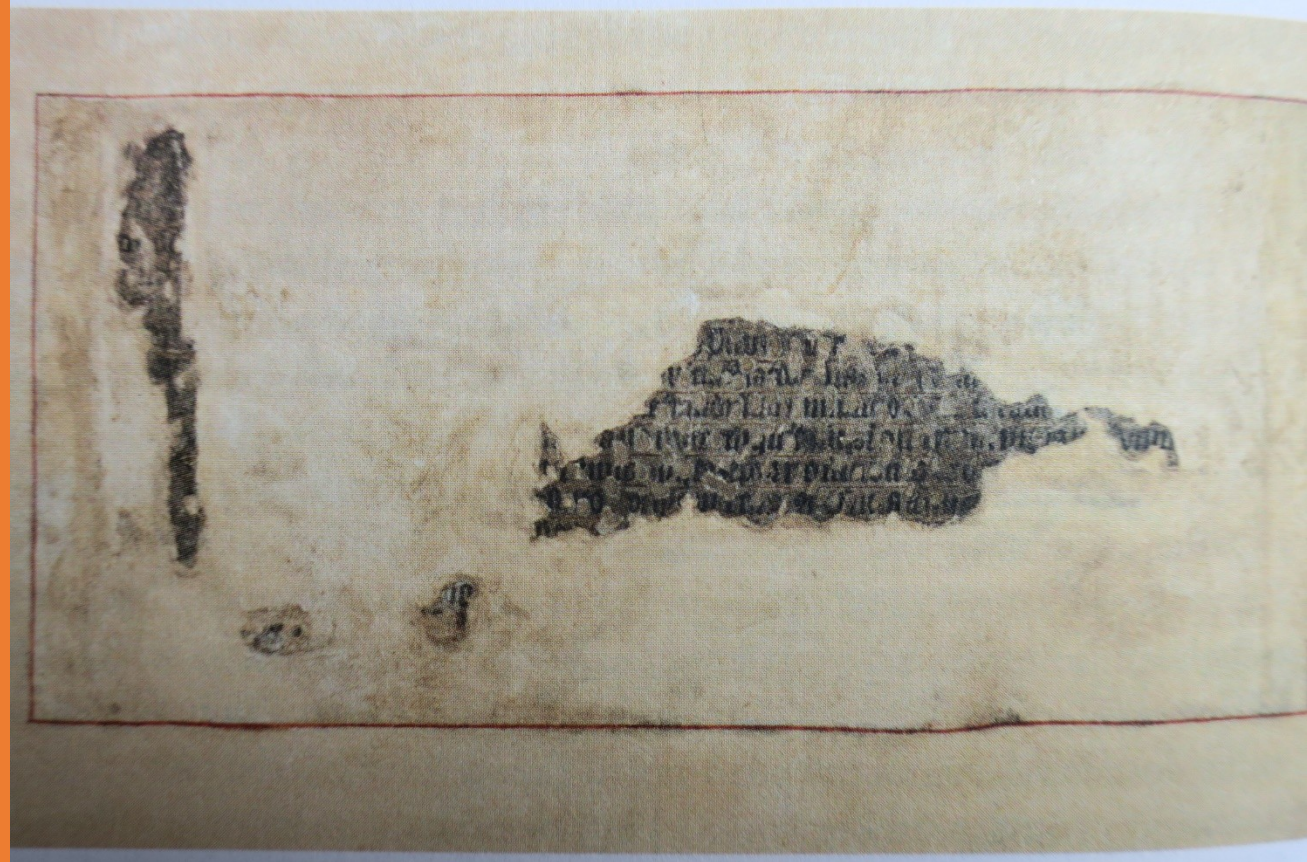

Husovy listy z Kostnice:

5. 3. 1415 *Zdálo se mi, že v Betlemě chtěli preláti zničit všechny obrazy Kristovy a vskutku je ničili. Já jsem druhého dne vstal a spatřil mnoho malířů, kteří zhotovili obrazy krásnější a početnější. Radostně jsem se na ně díval a malíři s hojným lidem říkali: „Ať jen přijdou biskupové a kněží a nám je zničí!“ Když se to stalo, mnoho lidu se radovalo v Betlemě a já s nimi.*

Po 5. 3. 1415 v reakci na výklad snu. I když platí *přikázání Boží, abychom nedbali snů, přece však doufám, že život Kristův, který jsem v Betlemě jeho slovem kreslil v srdcích lidí a který chtěli v Betlemě zničit (...) lépe vykreslí mnoho lepších kazatelů než já. (...) A nepomine písmo, které je na stěnách v Betlemě (...)*

Betlémská kaple: textová „výzdoba“

Geneze husitské ikonofobie – Mikuláš z Drážďan (+1417) a Jakoubek ze Stříbra (+1429)

- *De imaginibus* (asi 1415)
 - Veškerá úcta (latría) náleží pouze Bohu, proto mají lidé uctívat jen svátost a nic jiného
 - SZ odkazy (Ex 20 – *Neuděláte si mé zpodobení, neuděláte bohy zlaté ani stříbrné*)
 - Farizeové a pokrytci uctívající Boha před krucifixem jsou k úctě vedeni vnější nádherou a nerozumí Kristu; praví věřící uctívají před křížem Krista ve svém duchu, jeho obraz z Písma
 - Proč ti, kdo tvrdí, že uctívají Boha skrze obraz, jej neuctívají v tvoru řádově bližším, který má *vita sensitiva*, třeba koni nebo psu?
- *Posicio M. Jacobelli de imaginibus et adoracione illarum*
 - Kvestie, nebo kázání? Reakce na usnesení pražské university z ledna 1417 o povinné úctě k obrazům
 - Odmítá obrazy, zdůraznění eucharistie a častého přijímání
 - Ve 20. letech ústup z jednoznačného odmítání obrazů

Reakce a polemiky

- Petr Payne, *Tractatus de ymaginibus* (1417?) – deset argumentů (pravd) na obhajobu obrazů ve Wycliffově duchu (a s využitím jeho textů). Odkazy na autority a praxi, obrazům Spasitele nesmí být prokazována *latria*, jen *dulia*; obraz jako pomůcka a kniha laiků; *adoracione vicaria*
- Štěpán z Dolan, *Epistulae ad Hussitas* (1417/1418) – důraz na *skriptura laicorum*; význam obrazů pro zapamatování; odlišný výklad tradičních biblických míst; spíše žaloba než polemika

Husitský ikonoklasmus v praxi

- *Nejen táboři, ale s nimi i přemnozí Pražané obrazy všech kostelů, na kterémkoli místě je mohli najít, rozbíjeli, rozsekávali a pálili, anebo vyloupavše jim oči a uřezavše nosy, nechávali je jako ohavné nestvůry na velikou hanbu a pohoršení říkajíce: „Jsi-li Bůh nebo jeho svatý, tehdy se braň a uvěříme ti.“ Ale obrazy malované na stěnách hanebně zohavovali, oštěpy nebo noži je poškozujíce nebo blátem pohazujíce.*
- *Artikuly kněží táborských: žádný kalich, korporál, ornát a žádné z jiných věcí v kostele obvyklých nemají být zaklínány, požehnávány nebo posvěcovány. (...) Všechny misály a knihy určené ke zpěvu, podobně i viatiky a knihy kanonických hodin a všechny ornáty neboli roucha mešní a jiná zvláštní roucha pro konání bohoslužeb, monstrance a kalichy nebo pásy zlaté nebo stříbrné a všechna roucha pestře tkaná, kropenatá nebo kterýmkoli způsobem vyšíváná: ty všechny věci mají býti ničeny nebo páleny. (Vavřinec z Březové)*

Husitský ikonoklasmus v odůvodnění

- *Hádání Prahy s Kutnou Horou (Budyšínský rukopis)*

Hora k Praze: (...) neb jsi zjevně poblúdila, / proti Bohu prohřešila, / kdyžs obrazy všecky zbila, / druhé blátem zle zprznila (...) Svatý Lukáš pro památku / napsal Krista, jeho matku (...) Člověk také i k obrazu / jestiť stvořen vždy Božiemu (...) Svatý Pavel nám všem velí / nebeského obraz nésti, / jakož sme zemského nesli, / doňadž sme k viere nevzešli.

Praha k Hoře: (...) Řekl Bóh obrazy zlámati / a rytiny upáliti (...) Jistě't právě obraz slove, / nebť obraza z něho plove / sprostným lidem, když klanějí / se jim nebo obětují / sviece, lampy i kaděnie, / jenž jest vždy modloklaněnie. / Protož nechtiec se klaněti / tak obrazóm mnozí světi, / jsúť ztrýznění, lítě zbití. (...) Věz to, Horo, hlúpá ženo, / toť sú tvoji obrazové, / sprostných lidí zlí bohové. / Tys pak ovšem prohřešila, / žes obrazy živé zbila / Pána Krista přítomného.

Obraz a text: agitační funkce

- Úcta k Janu Husovi a Jeronýmovi Pražskému jako novým světcům
- Zdůraznění eucharistické symboliky (praporec s kalichem, monstrance)
- Propaganda obrazem (husa a kalich, Žižkův obraz v Táboře)
- Mikuláš z Drážďan, *Tabulae veteris et novi coloris* (ante 1417)
- Krumlovský sborník, ca 1420, král David se štítem s kalichem

Sangar: bil fest set muzinow
gednu radlia

famebo gedme? moameyffiebo
net wy wffidim ali dyzby chael
zeby was wffiecky zabubia mo
st. Ne mohly kazati zem aby
se wodwassim nobarni oterwie
la awas wffiech iako datan
a abroni zaswa pohlala. Ane
bo mohly ohen a fira nawas
mnesto dffie postati. a iako So
donu agomorcei ohnem fira
uiti anebo mohly was woda
nebestlym ropiti iako melida
ber mala wffieci sinec biesse za
kladil. Anebo mohly was iako
ze locowu wliameme zmem
ti. Anebo iako egyptany mno
hym pomstani finitati. Ane
bo mohly was wffiech wyprach
obratu popelny iako wyfko
Semacheribowo sto ofindessac
apret assicow. Anebo mohly
was zabiti nahli simti iako me
lidy bil syny Judowy heia. Ona
Anebo mohly was zbiti wffie
cky meciem anagelstym iako
zadawda zabil piewelky lid.
Anebo mohly was wffiech w
moc diabelsku dati iako zaca
fow cobiaffowych dal sedim mu
zuow Sarcynych. Anebo mohly
by ohen wiewustiti aby was f
ceaul iako chore steho wyfke
afedwiena padestamkoma.
Anebo mohly nawas woflati

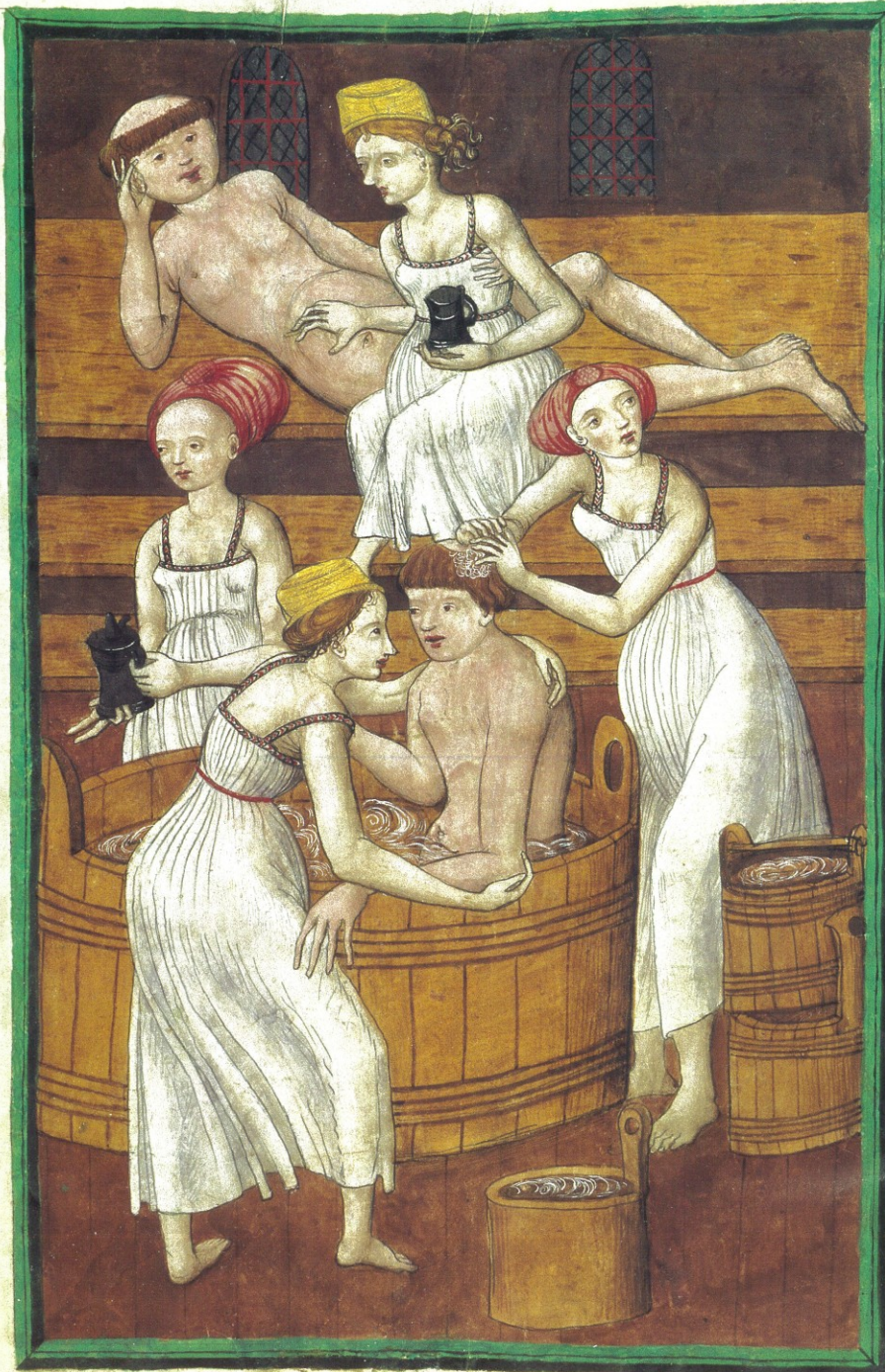
Dauid pobil ofin set muzinow
gednem napadem

ohnuwe hady iako melida nawe
ffie priedky gem; se gemu proti
wili. Anebo mohly was roz
cehati wpuftre hwy iako melida
w samary wtaiom krale Sal
manazarowym waim. Anebo
mohly was rozedmy stize
hneuwych meduedow zuby
iako melida dwanadfte panoffi
elizeou se posimewagiac. Ane
bo mohly was iako heliodora m
stati apoflaciti nebo iako An
tyocha fhmam acwry zabubia.
Anebo mohly was porazi na
hli malomocnosti iako melida
porazi egiptany sestru moy
ziesowu. Anebo mohly was
porazi slepotu a iu temnia iako
zaeliza porazen byl zastup izy
rie. Anebo mohly wffiech was
rucie usuffiti. azatwidia iako
melidy ucnil. Berobomory w
Betel uoltarrie. Anebo mohly
wffiecko waffe odiene straua
zuby litych arwow iako strauil
wastupu. A fiffkych wffiecky
strany tach wemest. Zby wffiech
wreca wpm rowne mohly byl
ucimti by sie byl chiel krami
ale necha gedme namale was
poraziti. So ucimti aby uliazal
ze dobiowolne chce sine trpici.
A lidy by chiel odolati nemohly
byffte geho woflati am ge' dretti

Obraz a text: Jenský a Göttingenský kódeks

Artikuly smluvené na dodržování kompaktát, 1437

- Item aby obrazové v kostelech byli Pána Krista a Panny Marie i jiných světic a svatých (...) Poctivé obrazy křesťané ne bohy nazývají, ani jim slúžie jako bohům, ani v nich kladú naděje spasenie svého (...), ale pro paměť předkuov svatých ve cti je mají; ale ani jim ani kterému stvoření slúžie jako Bohu, ale podlé řeči svatého Řehoře i jiných svatých doktoruov obrazy před očima máme, aby vzdajšie tělesné videnie námi hýbalo, že když malování vidíme, aby nás to vzdajšie vidění k tomu naši mysl pozdvihalo, čížto obraz vidíme, a my jistě v čas jako před božstvím klekáme, ale tomu se modlíme, kohož skrze obraz narozeného, umučeného aneb na pravici sedícíeho zpomínáme, a někdy malovaným jako písmem syna Boha ku paměti přivodíme (...).

Umění doby husitské / husitské umění?

- Proměna názorů Jana Rokycany a jeho působení u kostela Panny Marie před Týnem od 1448
- Výzdoba v utrakvistickém duchu, pořizování nových předmětů

